

Emanuel Rádl - 90. výročí narození (21. 12. 1873) [1963]

Před 90 lety (21. prosince 1873) se narodil v Pyšelicích Emanuel Rádl, do poloviny třicátých let výrazná postava našeho kulturního života. Původně biolog, věnoval se hodně studiu fototropismu živých organismů, a zvláště otázkám stavby očí u členovců, ryb i j. Světového uznání si dobyl vynikajícími *Dějiny vývojových teorií*, které vyšly v několika jazycích a jsou dosud doporučovány a čteny (v zahraničí). V té době už byl silně filosoficky orientován; filosoficky i politicky byl Masarykovým žákem. Se Zd. Nejedlým, také bývalým realistou, se rozešel v hodnocení revoluce, ale zůstal socialistou. Citlivě reagoval na problémy a úskalí veřejného života domácího i mezinárodního. Již v roce 1918 ostře kritizoval politické aplikace rasových teorií, později se zamýšlel nad historií vztahů mezi Čechy a Němci, kritizoval nový český nacionalismus a na hitlerovský převrat pohotově reagoval studii o německé revoluci (1933) a politické ideologii sudetských Němců (1935). Útočil na moderní pověry, okultní vědy a spiritismus; nebezpečí viděl v módním koketování s „východní moudrostí“. Jeho výklady o mravnosti v našem státě a zejména o sociální indikaci potratů nepostrádají ani dnes jisté aktuálnosti. Ve všech těchto a dalších otázkách útočil na všechny strany. Po dlouhé nemoci, která ho natrvalo vyřadilo z činnosti, zemřel uprostřed války 12. 5. 1942.

Jeho přímý veřejný vliv byl poměrně malý přes obrovský rozsah jeho veřejné angažovanosti, spíše byl prostředkován malou skupinou přátel a žáků (většinou z křesťanských kruhů; sem patří dlouholetá spolupráce s J. L. Hromádkou), u nichž však často i končil. Také filosoficky zůstal velmi osamocen; na jeho „příliš samostatné a osamělé myšlení i jeho odstrašující výpravu“ bylo již nejednou poukázáno. Byl nazván Donem Quijotem české filosofie. A přece v řadě bodů byl a je Rádl zcela moderním myslitelem. Jeho polemika proti pozitivismu nemůže být přehlédnuta; jeho pojetí pravdy patří k nejpozoruhodnějším myslitelským postřehům, i když nebylo samotným Rádlem nikdy vyzvednuto ze své roztroušenosti (pokoušeli se o to několikrát jiní) A tak nelze říci, že je dnes Rádl definitivně mrtev; nevíme, zda se čte, pochybujeme, že byl zapomenut. Víme jen, že se o něm mlčí.

Rádl je myslitelská osobnost problematická a rozporná; je však známo, že mrtvi jsou jen myslitelé neproblematičtí a nerozporní. V rozporech je cosi nadějného: ohlašují příchod nového. Proto nelze mlčení o Rádlovi považovat za ideovou vyspělost a známku pokroku myšlení; je povrchností. Nemáme v dějinách tolik filosofů, abychom si mohli dovolit Rádla z nich vyškrtnout.